

Vildana Dubravac
Mirna Begagić

ANALIZA GREŠAKA PRI UPOTREBI GLAGOLSKIH VREMENA U ENGLESKOM JEZIKU

Sažetak

Odavno je poznato da su greške sastavni dio učenja. Kako se odnositi prema greškama bilo je pitanje kojim su se naučnici bavili dugo vremena, i mnoge teorije zasnovali na značaju analize grešaka. Dokazano je da razlozi pravljenja grešaka pri usvajanju drugog jezika nisu samo transfer ranijih znanja, nego i brojni drugi razlozi, o kojima će biti riječi u ovom radu. Cilj rada je bio pokazati koje greške učenici prave prilikom upotrebe glagolskih vremena u engleskom jeziku, i navesti moguće uzroke tih grešaka. Rezultati ukazuju na to da učenici, iako na kraju osnovne škole, imaju poteškoća pri upotrebi glagolskih vremena u engleskom jeziku jer je njihova produkcija obilježena mnoštvom grešaka kako interlingvalne tako i intralingvalne prirode, te se izdvajaju tri osnovna uzroka grešaka: negativan transfer znanja iz maternjeg jezika, nedovoljno poznavanje stranog jezika, strah i trema.

Ključne riječi: *drugi jezik, greška, međujezik, glagolsko vrijeme, transfer, interferencija*

AN ANALYSIS OF ERRORS IN THE USE OF TENSES IN ENGLISH

Summary

Since the dawn of the time, it has been known that errors are the constituent part of learning. Researchers have been dwelling on the issue of making errors and many theories, concerning the importance of the way in which errors should be treated, have been developed. It has been proved that errors in second language learning are not caused only by the transfer of previous knowledge, but that

there are many other sources of errors, which will be discussed in this paper. The aim of the paper was to indicate the errors that students make when using tenses in the English language, but also to name the possible sources of those errors. The results indicate that students, although finishing primary school, have certain difficulties when using tenses in the English language since its production has been marked by many interlingual as well as intralingual errors. However, three main sources of errors stand out: the negative transfer of mother tongue, the incomplete knowledge of the target language as well as fear and the jitters.

Key words: *second language, error, interlanguage, tense, transfer, interference*

1. Analiza grešaka kroz povijest

1.1. Kontrastivna analiza i teorija međujezika

Sve do kraja šezdesetih godina preovladavao je bihejvioristički pristup po kojem se smatralo da je L2¹ nepravilna verzija L1, kojim govore oni kojima je to maternji jezik. U toj nepravilnoj verziji nalazile su se brojne greške, a njihov jedini uzrok je bio negativni transfer iz učenikovog maternjeg jezika. Greškama se pristupalo dosta ozbiljno, i dosta pažnje se posvećivalo njihovom proučavanju, jer se smatralo da bi se kontrastivnom analizom dvaju jezika mogle izbjeći. Jezici su proučavani i poređeni, kako bi se na osnovu razlika i sličnosti jezika mogle predvidjeti i moguće greške učenika. Jedan od velikih pristaša ovakvog mišljenja bio je i Robert Lado, koji u svojoj knjizi *Linguistics Across Cultures* navodi:

„The plan of the book rests on the assumption that we can predict and describe the patterns that will cause difficulty in learning, and those that will not cause difficulty, by comparing sistematically the language and the culture to be learned with the native language and culture of the the student.“ (Brown, 1994: 194)

¹ Iako će se u ovom radu pojam L2 koristiti i za L2 (second language) i za Lf (foreign language) treba ukazati na razliku između ova dva pojma. Razlika između LF i L2 je u tome što se razlikuju uslovi pod kojima usvajamo jezik. LF najčešće usvajamo u učionici daleko od zajednice kojoj je to maternji jezik, dok L2 usvajamo kada boravimo u zajednici u kojoj se taj jezik govori kao maternji jezik.

Prema Randallu Whitmanu (1970) kontrastivna analiza bi trebala imati sljedeće etape:

1. opis jezika
2. izbor onih oblika koje ćemo detaljnije porediti
3. poređenje manifestacije istih oblika u različitim jezicima
4. predviđanje grešaka koje će učenici praviti ali i nivo lakoće sa kojom će pojedini oblici biti usvojeni.

Sličnu skalu je napravio i Clifford Prator (1967), koji govori o sljedećih pet nivoa poredanih od onih situacija koje ne predstavljaju problem pri usvajanju novih oblika do onih situacija u kojima učenici sa najviše poteškoća usvajaju L2.

Tabela 1. Nivoi težine pri usvajanju drugog jezika

Nulti nivo	Nema razlika među jezicima kada su ti jezični elementi u pitanju.
Prvi nivo	Dva jezična elementa iz maternjeg jezika se zamjenjuju sa samo jednim u L2.
Drugi nivo	Jezični element koji postoji u L1, ne postoji u L2.
Treći nivo	Jezični element koji postoji u L1 ima drugačiji oblik ili drugačiju upotrebu u L2
Četvrti nivo	Učenik mora naučiti potpuno novi jezični element.
Peti nivo	Jedan jezični oblik iz L1 zamjenjen je sa dva jezična oblika u L2.

Međutim, kasnija istraživanja su pokazala da nije moguće predvidjeti sve greške koje učenici prave. Postoje oblasti, kao na primjer fonetika, gdje se greške mogu predvidjeti sa većom sigurnošću, ali postoje i oblasti kao gramatika gdje učenici prave dosta grešaka koje nisu predviđene ovakvim analizama dvaju jezika. Tako da i sama teorija kontrastivne analize kasnije zauzima umjerenije stajalište, prema kojem nam poređenje dvaju jezika neće otkriti sve greške koje će učenici praviti, ali nam to poređenje može pomoći pri razjašnjavanju nekih od pogrešaka (Brown, 1994: 199-202). Uz to došlo se do zaključka da su neke od grešaka koje učenici pravi vrlo slične greškama koje prave i djeca kada taj jezik usvajaju kao svoj L1.

„As a result, a number of researchers began to take a different approach to analysing learners' errors. This approach, which developed during the 1970s, became known as 'error analysis' and involved a detailed description and analysis of the kinds of errors second language learners make. The goal of this research was to discover what learners really know about the language. This approach differed from contrastive analysis in that it did not set out to predict errors on the basis of interference from the mother tongue. Rather, it sought to discover and describe the different kinds of errors in an effort to understand how learners process the second language data. Error analysis was based on the assumption that the speech of the second language learners is a system in its own right – one which is rule-governed and predictable and very much like the system of young first language learners.“ (Lightbown & Spada, 1998:55)

L2 kojim govore učenici, Larry Selinker naziva međujezikom² (1972) i ističe kako taj jezik ima karakteristike i učenikovog maternjeg jezika, i jezika kojeg učenik tek usvaja ali da ima i neke karakteristike zajedničke svim međujezicima. Iz toga proizilaze i novi uzroci grešaka, a to su uz negativan transfer iz materinjeg jezika (interlingvalni transfer) i intralingvalni transfer tj. greške koji učenici prave zbog pogrešnih zaključaka vezanih za jezik koji tek uče. A neke greške su uzrokovane i kontekstom u kojem se uči L2, tako da učitelj ili udžbenik koji se koristi mogu navesti učenike na pogrešne zaključke o jeziku koji se usvaja (Brown, 1994:213).

Već smo rekli da je međujezik sistem koji je jako kompleksan, ali Corder (1973) uočava određene faze kroz koje svaki međujezik prolazi:

1. faza - u kojoj učenik pravi česte ali različite greške, ne pokazuje dosljednost, a time pokazuje nedovoljno poznavanje jezika
2. faza – učenik pravi greške, ali je dosljedan u njima, pa tako recimo na sve glagole u prošlom vremenu dodaje nastavak –ed. Time ipak pokazuje poznavanje jezika.
3. faza – učenik pravi greške, ali ih može sam i ispraviti.
4. faza – učenik pravi jako malo grešaka, i uglavnom ih sam uočava i ispravlja.

Ovdje vidimo da je velika razlika između greške i lapsusa³. O greškama se radi ako ih učenik ne uočava, a i ne može ih ispraviti, a o lapsusu je riječ ako učenik uvidi da je pogriješio i može se ispraviti.

Međutim, u praksi nije tako lako razlikovati jedno od drugoga.

² interlanguage

³ u engleskom jeziku to je razlika između *error* i *mistake*

1.2 Klasifikacija grešaka i odnos prema greškama

Prema klasifikaciji spomenutoj kod Lightbowna i Spade (1998: 56) postoje sljedeće vrste grešaka:

1. Developmental errors (razvojne greške)– to su one greške koje su jako slične onima koje prave i djeca usvajajući taj jezik kao L1.

2. Errors of overgeneralization (greške generalizacije)– učenik je upoznao pravilo vezano za L2 ali još nije spoznao izuzetke, pa to pravilo primjenjuje na svim

3. Errors of simplification (greške pojednostavljenja)– učenik samo izostavlja one elemente koje još nije savladao.

4. Interference errors (greške uzrokovane interferencijom)– greške uzrokovane negativnim transferom iz maternjeg jezika.

Vrlo sličnu klasifikaciju prave i drugi lingvisti, pa tako Rod Ellis (2003) govori o greškama izostavljanja, generalizacije i interferencije.

Te greške se manifestiraju u učenikovom međujeziku na jedan od sljedećih načina (Mei Lin Ho, 2003):

1. izostavljanjem: I singing.
2. dodavanjem: a) duplo obilježavanje: I don't have nothing.
b) generalizacija, nepotrebno dodavanje: sheeps
3. pogrešnom kombinacijom: Information are...
4. nepravilnom konstrukcijom: When I was in school, I studied very hard in every subject but I cannot success in everything because I weak in every subject and father try to stop learning.
5. nepravilnim redoslijedom: I don't know where is she.

Dakle, greške nam puno toga otkrivaju o nivou učeničkog poznavanja L2, i stoga ih ne trebamo po svaku cijenu i stalno ispravljati. Tim više što ćemo tako uticati na motivaciju kod učenika za učenjem drugog jezika. Treba imati u vidu i da je krajnji cilj ovladavanja L2 ostvarivanje komunikacije, pa ako želimo da učenici slobodno pričaju na L2, moramo biti pažljivi kada ispravljamo njihove greške. Kada se radi o usvajanju L2 maternji govornici će skrenuti pažnju uglavnom

samo na globalne greške (Brown 1994:210), to jeste na one greške koje dovode do nesporazumjevanja. Međutim u učionici se vrlo često ispravljaju i lokalne greške (a keys), to jeste greške uprkos kojima ćemo mi razumjeti poruku.

1.3. Ranija istraživanja

Mnogobrojne su analize grešaka učenika koji uče engleski jezik kao L2. Veliki broj istraživanja je bio usmjeren na proučavanje redoslijeda kojim učenici usvajaju gramatičke morfeme, te koliko se taj redoslijed razlikuje od redoslijeda kojim ga usvajaju djeca kao svoj L1. Međutim, istraživanja se odnose na usvajanje jezika u prirodnim uslovima (kao L2 a ne LF), jer u učionici to zavisi od redoslijeda prezentiranja. Sljedeća lista (Lightbown & Spada, 1998: 58) pokazuje redoslijed kojim djeca usvajaju gramatičke morfeme prilikom usvajanja engleskog jezika kao maternjeg, a kasnija su istraživanja pokazala da i učenici koji uče engleski jezik kao L2 usvajaju gramatičke morfeme jako sličnim redoslijedom.

1. Present participi –ing
2. množina –s
3. past tense nepravilnih glagola
4. nastavak za isticanje posjedovanja ‘s
5. linking glagoli (copula)
6. članovi ‘the’ i ‘a’
7. nastavak u past tenseu za pravilne glagole –ed
8. nastavak uz treće lice jednine Present simple tense –s
9. pomoćni glagol ‘be’

Istraživanjima se pokušalo doći do tačno definisanih etapa kroz koje učenici drugog jezika prolaze (vidi tabelu 2).

Tabela 2. Etape prilikom usvajanja negacije kod učenika koji engleski jezik uče kao svoj L2

(Lightbown & Spada, 1998: 59)

Prvi nivo	Upotrebljavanje riječi 'no', 'not' ispred riječi koja se negira: No car, I not have it.
Drugi nivo	Riječi 'no' and 'not' bivaju zamijenjeni sa 'don't': I don't have it. I don't can sing.
Treći nivo	Upotrebljava se negacija iza modalnih glagola ili oblika kao 'are' 'is', ali se 'don't' i dalje upotrebljava gdje ne bi trebalo: I can't help. She don't have it.
Četvrti nivo	Tačna upotreba pomoćnog glagola 'do': It doesn't work, We didn't know.

Analiza grešaka u nastavku rada će pokazati kakve to probleme imaju hrvatski učenici pri produkciji glagolskih vremena u engleskom jeziku.

2. Analiza grešaka

2.1. Ispitanici i način prikupljanja korpusa

Korpus za ovu analizu predstavljaju 24 intervjua obavljena sa učenicima završnih razreda osnovne škole (intervjuisani učenici imaju četrnaest ili petnaest godina). Intervjui u prosjeku traju po 10 minuta, a ispitivač se prvo upoznaje sa učenicima, zatim ih pita o njihovim najdražim školskim predmetima, hobbijima, omiljenoj hrani, članovima porodice, kućnim ljubimcima. Ostatak intervjua ispitivač se koristi slikama, gdje učenici biraju sliku koju kasnije opisuju. U intervjuu se još koriste i kartice sa različitim zadacima za učenike (pozvati prijatelja van, objasniti prijatelju koji dolazi put do njihove kuće, kupiti farmerke u prodavnici, rezervirati put...) s tim da je ispitivač taj prijatelj/osoba s kojom se treba učenik dogovoriti.

Prilikom intervjua učeniku se pruža mogućnost da daje i kratke odgovore, ali od njega se traži da i sam postavlja pitanja, kao i da duže sam priča npr. Treba da opiše sliku, ili govori o svojim kućnim ljubimcima. Prilikom razgovora sa ispitivačem, učenici

koriste glagolska vremena u englekom jeziku, i to uglavnom Present Simple Tense, Present Continuous Tense, Future Tense ali par njih koristi i Past Simple Tense, Past Continuous Tense kao i Present Perfect Tense.

Analizom grešaka se ukazuje na učestalost grešaka, ali i na odnos pogrešnih upotreba glagolskih vremena prema tačno upotrebljenim glagolskim vremenima. U analizu su uključene greške i u obliku ali i u upotrebi glagolskih vremena. Analiza će pokazati šta to predstavlja najveći problem za hrvatske učenike kad su različita glagolska vremena u pitanju, a s obzirom na ranije izloženu teoriju o analizi grešaka biće govora i o klasifikaciji kao i o mogućim razlozima tih grešaka.

2.2. Analiza korpusa

2.2.1. Present Simple Tense i Present Continuous Tense

U hrvatskom jeziku ćemo reći *On sjedi tamo*, bez obzira da li on u ovom momentu sjedi tamo, ili on sjedi tamo svaki dan. Međutim, situacija u engleskom jeziku nije ista (Riđanović, 2007). U engleskom jeziku ćemo reći *He sits there* ako se radi o uobičajenoj radnji, ali ako se radi o radnji koja se dešava sada ali nije uobičajena reći ćemo *He is sitting there*. Dakle za uobičajenu radnju koja se ponavlja svaki dan, svako jutro, svake godine, često koristimo Present Simple Tense, a za radnju koja se dešava sada, u trenutku govora ili samo ovih dana koristit ćemo Present Continuous Tense. Upravo to objašnjenje se obično i daje učenicima. Ma koliko se ono nama činilo jednostavnim, učenici imaju dosta poteškoća u razlikovanju ova dva glagolska vremena, što i ova analiza pokazuje. Ovdje se radi o učenicima osmih razreda, i ako uzmemo u obzir da su sa razlikom između Present Simple Tensea i Present Continuous Tensea upoznati najkasnije u petom razredu, ukoliko oni još uvijek prave greške u upotrebi ovih glagolskih vremena možemo zaključiti da to predstavlja problem za učenike.

Razlog tome možemo pronaći u kontrastivnoj analizi, jer se ovdje radi o petom nivou po Porteru (vidi str. 1) kada je teškoća

usvajanja jezika u pitanju. Dakle jedno glagolsko vrijeme u maternjem jeziku biva zamijenjeno sa dva glagolska vremena u stranom jeziku. Ovaj dio analize potvrđuje da je negativni transfer iz maternjeg jezika često uzrok pravljenja pogrešaka.

Naravno uzroci grešaka nisu samo vezani za negativan transfer iz maternjeg jezika, dakle nisu samo interlingvalne, nego su vrlo često intralingvalne prirode. Tako da učenici prave greške koje se tiču oblika tih glagolskih vremena, pa vrlo često izostavljaju nastavak –s koji je obavezan u trećem licu jednine Present Simple Tensea, taj nastavak dodaju i na glagole uz druga lica, nepravilno upotrebljavaju glagol ‘to be’ u Present Continuous Tenseu. Ovakve greške su izazvane njihovim nedovoljnim poznavanjem jezika cilja, to jeste jezika koji se usvaja. Ali niko od njih nije u tome dosljedan, i oni čas koriste ova glagolska vremena u potpunosti tačno, čas prave greške, i ako ih ispitivač ispravi mnogi uočavaju svoje pogreške. Njihove greške nam dosta govore o nivou njihovog međujezika. Nijedan učenik nije potpuno siguran pri upotrebi glagolskih vremena u engleskom jeziku, ali se razlike između učenika itekako daju osjetiti.

Neki prave manje grešaka, i na intervenciju ispitivača ih sami uočavaju. Neki prave dosta više grešaka, ali ima i onih kod kojih nam se samo na prvi pogled čini da prave malo grešaka, a razlog je izbjegavanje uopće upotrebe glagolskih vremena. To je i veliki nedostatak analize grešaka, jer nam se može učiniti da jezik poznaje bolje onaj ko ne pravi greške pri upotrebi Present Continuous Tensea, a razlog tome da bude da ga uopće nije ni koristio.

Izvojiti ćemo par primjera. Zanimljiv je primjer jednog učenika koji je u čitavom razgovoru davao kratke odgovore, i izbjegavao uopće upotrebu glagola. Taj je učenik u čitavom razgovoru opotrijebio samo tri različita glagola, i to glagol ‘to be’ pet puta, glagol ‘to go’ šest puta, i glagol ‘leave’ jedanput. Istina je da ovaj učenik nije pravio greške pri upotrebi Present Continuous Tensea, ali ga nije ni upotrijebio. Slijedi jedan dio intervjua sa tim učenikom⁴:

I: OK. Now tell me, what can you see in the picture?

U: The + cars and people.

I: And what are the people doing?

⁴ I-ispitivač, U- učenik, +-pauza, ++-duža pauza

U: She, eh, she goes, she goes the
 I: What are the people doing, what do you think?
 U: Ehh
 I: Who do you think are the people? ++ Who could they be? ++ How is the street similar to your street? Your home street, where you live?
 U: Ehh ++
 I: C'mon, don't be afraid, say something. Tell me, what does your street look like?
 U: It's ehh +++

Vidimo kako učenik izbjegava odgovore, ali vidimo i da poznaje formu Present Simple Tensea, jer dodaje nastavak *-es* na glagol upotrijebljen uz treće lice jednine. Također uočavamo kako učenik izbjegava upotrebu Present Continuous Tensea, pa iako je pitanje postavljeno u tom glagolskom vremenu odgovara *she goes, she goes*. Kod ovog učenika jedan od razloga za greške i izbjegavanje odgovora je očito i strah, što i ispitivač uočava, pa govori učeniku da slobodno govori, da se ne plaši. Time dolazimo do još jednog razloga za pravljenje grešaka, a to je definitivno i emocionalno stanje učenika. Izbjegavanje upotrebe glagola je karakteristično i za par ostalih ispitanika.

Ipak, većina učenika koristi i Present Simple Tense i Present Continuous Tense, što i ne čudi jer su pitanja takva da traže uglavnom odgovore uz upotrebu ova dva glagolska vremena. Dakle na pitanja o hobi, o kućnim ljubimcima, najdražim predmetima, najdražoj hrani, članovima porodice očekuje se odgovor uz upotrebu Present Simple Tensea. Međutim, učenici tu uglavnom daju kratke odgovore, bez upotrebe glagola, pa tako i smanjuju šanse da pogriješe. Analiza pokazuje da i ovdje prave greške, što nam potvrđuje i sljedeći primjer:

I: Does he go to school?
 U: Yes, he's going to school

Ipak, u zadatku da opišu sliku, očekuje se da koriste Present Continuous Tense, i učenici ga uglavnom i koriste, ali i ovdje prave greške, pa nerijetko u jednom dijelu opisa koriste Present Continuous Tense a u ostatku koriste Present Simple Tense.

U: On the first picture I see that one boy brushes his teeth er the second boy is er washing himself and it's very this is bathroom and it's very er it's nice and the second picture the girl is sleeping her room is in the mess, really mess, in the third picture dad is er reading the newspaper, on the fourth picture mum is, mum is on the stairs she sees X.

Učenici pokazuju kako griješe pri upotrebi ovih glagolskih vremena i u nekim od drugih zadataka. Naime, jedan od zadataka je bio i da zamisle da im je ispitivač prijatelj koji im dolazi u posjetu, ali ne zna kako naći pravu adresu. Tako da su učenici trebali objasniti put od autobuske stanice do njihove kuće/stana. Ovdje se očekuje upotreba Present Simple Tensea ili Future Tensea, ali jedan učenik ovdje griješi i upotrebljava Present Continuous Tense.

U: Your friend is coming to visit you. Give him/her directions from the nearest station or bus stop to your home?

I: Ok, so I'm your friend and I'm lost. Please help me.

U: You are coming from the bus station. +The bus station is +one street further than my house.

I: A-hm

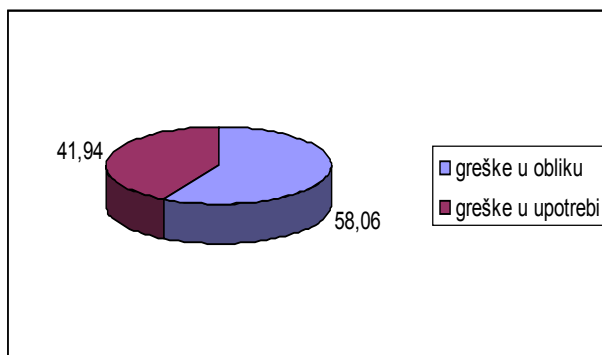
U: You are +passing-by by the great market. When you pass it you have a little alley with lots of flowers++

I: Ok.

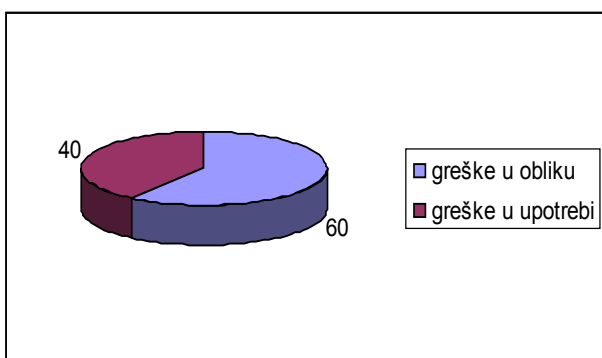
U: Then you're coming out

Ovaj učenik je inače jako siguran pri upotrebi glagolskih vremena u ostatku intervjua, ali je moguće da ga je rečenica *Your friend is coming to visit you*, gdje je upotrijebljen Present Continuous Tense za dogovorenu buduću radnju, navela da i u svom odgovoru koristi to glagolsko vrijeme.

Iako nam se čini da su učenici pravili dosta grešaka u upotrebi Present Simple Tensea i Present Continuous Tensea, veći je broj grešaka napravljen u obliku ovih glagolskih vremena a pri pravilnoj upotrebi, što pakazuju i sljedeći grafikoni.

Grafikon 1. Procentualni prikaz odnosa grešaka u obliku i upotrebi Present Simple Tensea.

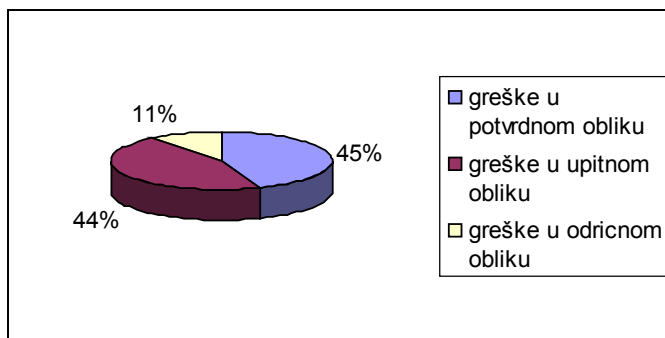

Grafikon 2. Procentualni prikaz odnosa grešaka u obliku i upotrebi Present Continuous Tensea

Zanimljivo je i to da analiza pokazuje da su učenici napravili skoro isti broj pogrešaka i pri upotrebi Present Simple Tensea kao i pri upotrebi Present Continuous Tensea. Pri upotrebi Present Simple Tensea napravili su ukupno 31 grešku, i to 18 (58,06%) u obliku i 13 (41,94%) u upotrebi. Pri upotrebi Present Continuous Tensea učenici su napravili 30 grešaka, i to 18 (60%) u obliku i 12 (40%) u upotrebi. Ovi nam podaci pokazuju da učenici imaju istih poteškoća u savladavanju ova dva glagolska vremena.

Greške koje su učinci pravili u obliku Present Simple Tensea klasifikovane su na greške koje su napravljene u potvrdnom, upitnom i odričnom obliku, a sljedeći grafikon nam pokazuje njihov omjer. ⁵

⁵ Trebamo samo napomenuti da kada govorimo o upitnom obliku da su u obzir uzete i greške napravljene u indirektnim pitanjima.

Grafikon 3. Procentualni omjer grešaka napravljenih u obliku Present Simple Tensea

Učenici su napravili 8 (45%) grešaka u potvrdnom obliku. Sve te greške su vezane sa treće lice jednine Present Simple Tensea. Slijedi lista tih grešaka⁶:

- ...and if **they fits** you...
- and **dad help** me.
- Movie start** in seven hours.
- The oldest go** to college.
- It take** five minutes to go.
- Bathroom look** like...
- Because **my mum dislike** pets.
- The train leave** in 11.

Međutim, treba istaći činjenicu da učenici ipak više koriste taj nastavak –s nego što ga izostavljaju, pa je 15 puta taj nastavak pravilno upotrijebljen, a i ovi učenici koji griješe nisu konstantni u tome, pa čas pravilno upotrijebe nastavak čas ga zaborave, što nam pokazuje i sljedeći primjer.

U: The oldest go to college and Mike, it's younger, he likes to play football.

Ovakve greške nam govore o nivou na kojem se nalazi njihov međujezik. Oni poznaju sistem karakterističan za LF, ali ga još nisu u potpunosti savladali, pa prave greške. Učenici ipak pokazuju da su upoznati sa nastavkom ali njegovu distribuciju još nisu savladali, pa

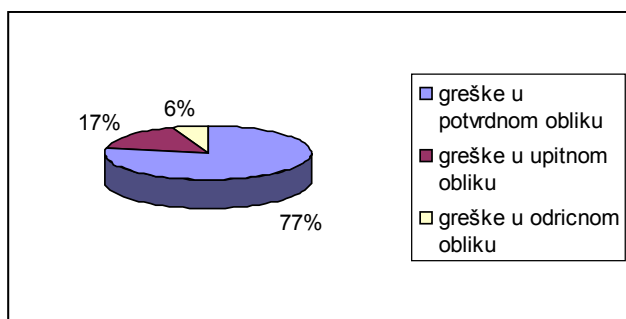
⁶ Masnim slovima su naznačene greške bitne za ovu analizu, ali u rečenicama postoje i druge greške koje nisu bitne za ovu analizu.

ga dodaju kada ne treba, ili ga izostavljaju kada ga trebaju upotrijebiti. Dakle, ovdje se radi o intralingvalnim greškama, i to uglavnom greškama generalizacije (kada nastavak dodaju i na glagole uz druga lica) ili o greškama izostavljanja (kada taj nastavak izostavljaju uz treće lice jednine).

U upitnom obliku učenici su napravili ukupno 8 (45%) grešaka. Od toga 3 greške pri postavljanju direktnih pitanja, a 5 grešaka je kod indirektnih pitanja. Slijedi lista tih grešaka:

- How much **is the cost**?
- How many money **it is a ticket**?
- What town in Europe **you recommend** that I should go?
- Then I would ask you what **would you** like to eat.
- If I know where **that's it**.
- I know that they exist, but I don't know who **are they**.
- Can you tell me what size **is it**.
- I don't know **is there** church in my street.

Kod grešaka u direktnom govoru vidljiv je uticaj maternjeg jezika, jer u njemu nema pomoćnog glagola 'to do' kao u engleskom jeziku, pa je onda učenik tako došao do rečenice *How much is the cost?* (*Kolika je cijena?*) ili *What town in Europe you recommend that I should go?* (*Koji grad u Evropi ti predlažeš da posjetim?*).

Međutim, što se tiče grešaka u indirektnim pitanjima one su posljedica nedovoljnog poznavanja stranog jezika. Učenici su savladali činjenicu da pri postavljanju pitanja moramo napraviti inverziju, ali nisu još savladali indirektna pitanja kod kojih ne

smije biti inverzije. Uzimajući u obzor da su *embedded questions* najkompleksnija za savladati – *Can you tell me what the date is today?* U sličnu kategoriju bismo svrstali i indirektna pitanja. Kada bismo kategorizirali ove greške oni bi spadale u kategoriju grešaka generalizacije (inverzija se koristi i ondje gdje ne treba) i interferencije (greške uzrokovane negativnim transferom iz maternjeg jezika). Prema Caroline Mei Lin Ho (2003) spadale bi u greške izostavljanja i nepravilnog redoslijeda.

I ovdje nam je teško odlučiti da li se radi o grešci ili lapsusu, jer učenici ponekad nakon što pogriješe i tačno formiraju pitanje. Pa tako učenik koji je napravio grešku pa rekao: *What town in Europe you recommend that I should go?* Kasnije u razgovoru kaže: *What size do you recommend for me?* Ovakvi nam primjeri pokazuju kako moramo biti pažljivi kada analiziramo greške, i ne možemo tvrditi da neki učenici ne znaju postavljati pitanja u Present Simple Tense, jer razlozi za njihove greške mogu biti mnogobrojni.

Učenici su napravili samo dvije greške u odričnom obliku Present Simple Tensea, i to sljedeće dvije:

I: You don't like animals?
 U: My mum don't.
 U: Because I not want that.

Dakle u prvom slučaju učenik koristi don't umjesto doesn't, a u drugom izostavlja don't. Zanimljivo je ovdje napomenuti da učenici ipak 94 puta pravilno upotrebljavaju odričan oblik Present Simple Tensea, što pokazuje da ipak učenici sa lakoćom savladavaju odričan oblik. U intervjuima učenici također bez problema dodaju negaciju i na modalne glagole.

Kada govorimo o greškama koje učenici pravi u obliku Present Continuous Tensea možemo reći da je opet kao i sa Present Simple Tenseom najveći broj grešaka u potvrdnom obliku. Odnos grešaka u obliku Present Continuous Tensea očit je iz sljedećeg grafikona.

Grafikon 4. Procentualni omjer grešaka napravljenih u obliku Present Continuous Tensea

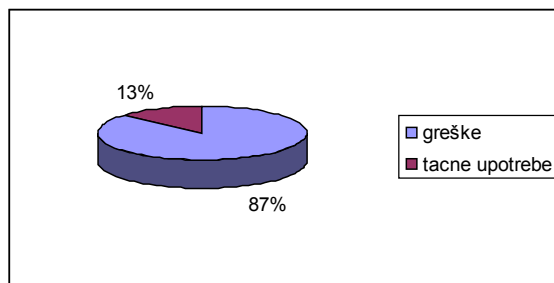
U potvornom obliku učenici su napravili 14 (77%) grešaka. Te greške se uglavnom odnose na izostavljanje pomoćnog glagola 'to be', ali ima i izuzetaka.

U: They walking around.

U: They talking about accident.

U: There is some people who going to church.

Možemo zaključiti da su učenici u ovim slučajevima usvojili upotrebu Present Continuous Tensea, i uglavnom su usvojili činjenicu da je ovdje obavezan nastavak -ing, ali im je problem upotrebe i nastavka i pomoćnog glagola. Mogući razlog tome je opet transfer iz maternjeg jezika. Učenik će na našem jeziku reći *Čovjek čita novine* (*The man reading the newspapers*), *Ona čita knjigu* (*She reading book*). Dakle, ako u maternjem jeziku u toj rečenici imaju tri elementa učenik ih toliko koristi i u stranom jeziku. Međutim, da se ne bi činilo da učenici imaju tolike probleme sa savladavanjem forme Present Continuous Tensea analiza je pokazala da su učenici čak 91 put pravilno upotrijebili potvrdni oblik Present Continuous Tensea. Sljedeći grafikon nam bolje pokazuje omjer grešaka i tačnih upotreba Present Continuous Tensea⁷.

Grafikon 5. Omjer grešaka i tačnih upotreba potvrdnog oblika Present Continuous Tensea

U upitnom obliku učenici su napravili sljedeće 3 (17%) greške:

U: Where we are cooking?

U: What is you asking?

U: At what time is going a train to New Castle?

⁷ Pod tačnom upotrebom se misli i na to da je oblik tačan ali i da je tačno upotrijebljeno glagolsko vrijeme.

U prvom primjeru nema inverzije subjekta i pomoćnog glagola, u drugom je pogrešno upotrijebljen pomoćni glagol 'to be', a u trećem opet nema inverzije. Dakle greške su uglavnom vezane za inverziju. Postoji i par pravilno upotrijebljenih pitanja u Present Continuous Tenseu ali ne iznenađuje da učenici uopće nisu puno pitali u Present Continuous Tenseu jer nisu imali puno zadataka koji to od njih zahtijevaju.

U odričnom obliku napravljena je samo jedna greška (6%):

U: They're driving the car, don't playing tennis.

Ovaj učenik je očito zbunjen, pa miješa Present Simple Tense i Present Continuous Tense, dakle radi se o intralingvalnoj pogrešci.

2.2.2. Ostala glagolska vremena

Analiza pokazuje da učenici nisu puno koristili ostala glagolska vremena. Razlog tome možemo tražiti i u zadacima koji od njih nisu tražili upotrebu drugih glagolskih vremena osim Future Tensea u pojedinim situacijama. Što se tiče grešaka u Future tenseu, one su malobrojne, i to par puta učenici koristi glagole u prezentu umjesto u futuru, pa kažu: *For dessert we have ice-cream*, ili *We have coke*. A ovdje bi ustvari trebali koristiti Future Tense: *For dessert we will have ice-cream* i *We will have coke*.

Zanimljiv je i primjer jednog učenika koji umjesto da kaže *I will go by plane*, ili *I want to go by plane* kaže: *I be go, I be go by plane*. Ovdje se radi o grešci nepravilne konstrukcije, ali nam to govori i o međujeziku ovog učenika jer na još jednom mjestu kaže: *We can make go a kino*. Jasno nam je da učenik još nije savladao upotrebu glagolskih vremena u engleskom jeziku, te da on definitivno manje poznaje jezik od učenika koji su na primjer pravili greške izostavljanja nastavka -s.

U odričnom obliku Future Tensea nema grešaka, ali nema ni upotrebe. A u upitnom obliku bilježimo dvije sljedeće greške:

U: Where we will met?

U: Where we meet?

U prvom slučaju nema inverzije, a i glavni glagol je pogrešno upotrebljen. Vjerovatno je učenik usvojio nepravilne glagole, pa ovdje koristi past tense umjesto prezenta ovog glagola. A u drugom slučaju učenik je izostavio modalni glagol *will*.

Od ostalih glagolskih vremena učenici su još koristili Present Perfect Tense, Past Simple Tense i Past Continuous Tense i to ih 22 puta pravilno upotrijebili, a 3 puta pogrešno. Slijedi lista grešaka:

U: I have came to ask. (I have come to ask.)

U: I bought it already. (I have bought it already.)

U: He just broke plate. (He has just broken plate.)

Ne čudi ovako mali broj pogrešaka ako uzmemo u obzir da su se ovim glagolskim vremenima koristili samo pojedini učenici, oni sigurniji u svoje znanje, pa su tako uglavnom ispravno i koristili ova glagolska vremena.

3. Zaključak

Ovaj rad se bavi greškama koje učenici prave pri produkciji stranog jezika. Teorija o analizi grešaka nam govori kako su se greške oduvijek smatrale bitnim. U kontrastivnoj analizi trebale su se izbjeći po svaku cijenu, pa su se pravile analize i poređenje jezika ne bi li se predviđjele sve moguće greške. To se pokazalo nemogućim, te se i odnos prema greškama mijenjao. Tako su se kasnije greške smatrale prirodnim za proces učenja, i one se nisu mogle spriječiti, nego su nam dosta toga govorile o nečijem međujeziku. Tako da se moglo zaključiti da jedan učenik bolje poznaje L2 od drugoga iako oboje griješe, ali ne na isti način. Tako da su provedene brojne analize grešaka koje prave govornici L2.

U ovom radu su analizirani razgovori sa 24 hrvatska učenika, a pažnja je usmjerena na njihovu produkciju glagolskih vremena u engleskom jeziku. Možemo zaključiti da učenici ipak u većoj mjeri pravilno koriste glagolska vremena nego što prave greške. Zadaci

dati učenicima su takvi da se od njih očekuje produkcija uglavnom Present Simple Tensea i Present Continuous Tensea, ali par učenika nalazi prostora za upotrebu i drugih glagolskih vremena. Uočavamo greške i u obliku i u upotrebi glagolskih vremena, ali su ipak brojnije one koje se odnose na oblik. Opravdanje za to možemo tražiti u učeničkom znanju ali i u ulozi ispitivača, jer on postavljajući pitanja u Present Simple Tenseu i Present Continuous Tenseu navodi učenike da se i koriste tim glagolskim vremenima.

Kada govorimo u uzrocima grešaka tu uočavamo tri osnovna: negativan transfer maternjeg jezika, nedovoljno poznavanje stranog jezika, strah i tremu. Naravno da postoje i drugi uzroci grešaka kao: strategije učenja, osobni faktori, nastava stranog jezika...Međutim, nedostatak ovakve analize je nemogućnost dubljeg zalaženja u razloge za pravljenje pogrešaka, pa vrlo često ne možemo biti sigurni da li se radi o lapsusu (mistake) ili grešci (error). Ipak mi prepoznavamo interlingvalne i intralingvalne greške, kojima pokazujemo da je maternji jezik donekle odgovoran za greške prilikom usvajanja L2, ali da su neke greške i intralingvalne prirode.

Nedostatak ove analize kao i ostalih analiza grešaka je i činjenica da su neki učenici pravili manje grešaka od drugih, a razlog tome nije njihovo bolje poznavanje stranog jezika, nego jednostavno izbjegavanje upotrebe glagolskih vremena.

Ovaj rad ukazuje na činjenicu da učenici imaju poteškoća sa savladavanjem glagolskih vremena u engleskom jeziku, ali na to trebamo gledati kao na jednu od faza kroz koju njihov međujezik prolazi. Najvažnije je nastaviti motivirati učenike da koriste engleski jezik, da se slobodno izražavaju na njemu, pa će vremenom prevazići ove poteškoće. Trebamo što više s njima komunicirati na engleskom jeziku, dozvoliti im da i oni sami uočavaju greške u govoru drugih, a kasnije i u svom govoru. Tako će učenici, bez straha da će napraviti velike greške ili da će biti ismijani, nastaviti koristiti strani jezik.

Literatura

- Brown, Douglas (1994). *Principles of Language Learning and Teaching*. New Jersey: Prentice Hall Regents
- Corder, S.P. (1973). *Introducing Applied Linguistics*. Harmondsworth: Penguin
- Doughty, Catherine (1991). Second language instruction does make a difference: Evidence from an empirical study of SL relativization. *Studies in Second Language Acquisition* 13: 431–469.
- Ellis, Rod (2003). *Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Lightbown and Spada (1998), *How Languages are Learned*, Oxford: Oxford University Press.
- Mei Lin Ho, Caroline (2003). *Empowering English Teachers to Grapple with Errors in Grammar*, The Internet TESL Journal 11 (3).
- Prator, Cliforsd (1967). Guidelines for planning classes and teaching materials. *Work Papers in English as a Second Language: Matter, Methods, Materials*. Angeles: Department of English, University of California.
- Riđanović, M. (2007). *Praktična Engleska Gramatika*. Sarajevo: Šahinpašić.
- Selinker, Larry (1972). Interlanguage. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 10(1–4): 209–232
- Whitman, Randall L. (1970) Contrastive Analysis: Problems and Procedures. *Language learning*, 20 (2): 191-197.